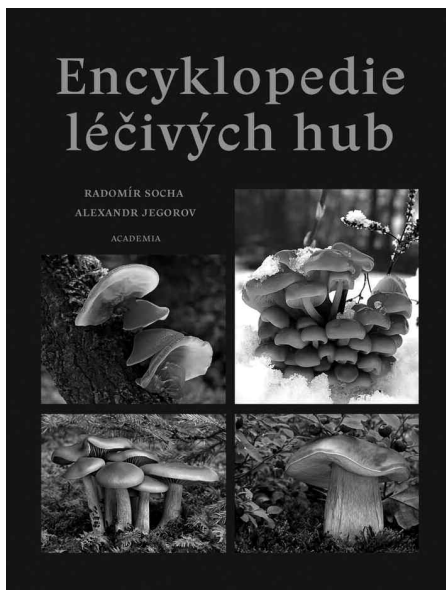


Radomír Socha a Alexandr Jegorov: Encyklopedie léčivých hub

Nakladatelství Academia vydalo v r. 2014 reprezentativní publikaci věnovanou farmakologicky významným či zajímavým houbám (makromycetům, tedy houbám tvořícím plodnice). Kniha navazuje na dřívější publikace s podobným tématem, z nichž jmenujme např. dnes již (a zcela poprávu) klasickou knihu M. Semerdžiev a J. Veselského *Léčivé houby dřívě a nyní* (Academia, Praha 1986), či novější díla jako *Jedlé a léčivé houby – pěstování a využití* (I. Jablonský a V. Šašek; Brázda, Praha 2006), *Houby a jejich léčivé účinky* (P. Valíček; Start, Praha 2011) nebo *Houby jako lék* (V. Antonín, I. Jablonský, V. Šašek a V. Vančuríková; Ottovo nakladatelství, Praha 2013). Je mi velkým potěšením konstatovat, že většinu zmíněných autorů jsem měl možnost osobně poznat a od řady z nich se v terénu i laboratorních Mikrobiologického ústavu Akademie věd mnohému naučit.

Výpravná publikace s bohatou a velmi kvalitní obrazovou dokumentací (dílo 51 fotografií) na 768 stranách textu na křídovém papíře seznamuje čtenáře s vlastnostmi a aktuálními informacemi o obsahových látkách vyšších hub, vesměs běžně rostoucích ve středoevropském regionu. Kniha je rozdělena na kratší úvodní část, dále vlastní popis (autoři užívají označení Fotoatlas) 261 druhů hub – v sympatickém a pro houbařskou veřejnost praktickém členění na jedlé léčivé, nejedlé, nepoživatelné léčivé a jedovaté léčivé houby, a konečně v závěru dostává prostor i krátký přehled významných bioaktivních látek izolovaných z hub, resp. sumarizace léčivých vlastností popisovaných hub z hlediska nejrůznějších onemocnění člověka. Samozřejmostí jsou slovníky použitých odborných výrazů, rejstříky a odkazy na odbornou literaturu.

Úvod obsahuje stručný popis využití hub jako potravin, léků, ale i jedů. Zejména poslední dvě části jsou fundovaně rozvedeny, s řadou příkladů z historie dávné i nedávné. Chemickému složení hub a základnímu úvodu do dělení chemických látek v nich přítomných autoři věnovali několik dalších kapitol. Zvlášť pojednali historii využívání léčivých i omamných účinků hub od pradávných dob (mladší doby kamenné) do současnosti; popisují zkušenosti afrických, asijských a nakonec i evropských šamanů s nejrůznějšími halucinogenními houbovými drogami. Tato kapitola s bohatou faktografií je zpracována velmi citlivě. Snad jen mohla být doplněna více obrázky, toto téma si o ně přímo říká. Další část představuje současný stav poznání léčivých hub a legislativu spojenou s jejich medicínou využitím. Nutno říci, že toto téma nebylo dosud více rozebíráno a je jen k užítku, když se laická veřejnost poučí o složitosti cesty



léčiva od objevu ke klinicky použitelnému preparátu. V této souvislosti bych rád připomenul jediné původní československé antibiotikum izolované z hub (mucidin ze slizečky porcelánové – *Oudemansiella mucida*) a objevené v 60. letech 20. stol. Vladimírem Musílkem z Mikrobiologického ústavu tehdy Československé akademie věd, které se pod názvem Mucidermin Spofa dostalo do klinické praxe. Možná, že na osudu jeho objevu, testování, výroby v Roztokách u Prahy (léková forma sprej a mast) až po náhlé ukončení výroby by se dala cesta úspěšného léčiva dokumen-



tovat velmi dobře v domácích podmínkách. Dále se autoři recenzované knihy věnují současným trendům ve výzkumu léčivých hub, od látek s imunomodulačními a cytotatickými účinky, přes antibiotika a virostatika až po antioxidanty nebo látky s příznivým účinkem při diabetu.

Pro praktického houbaře je nepochybně přínosná kapitola pojednávající o době růstu hub (aneb času jejich sběru) a místech obvyklého výskytu. Autoři zmiňují druhy rostoucí jednotlivě (pstřeň dubový, verpáník lékařský), v menších skupinách (penízovka dubová, ohnivce šarlatový), v pruzích (čirůvka fialová) nebo „čarodějních“ kruzích (špička obecná). Houby rozdělují i podle toho, zda dávají přednost listnatým či jehličnatým stromům, případně rostou na otevřených stanovištích mimo les, a uvádějí také druhy víceméně vázané na jednu konkrétní dřevinu (březovnik obecný, pstřeň dubový, líha jilmová, čirůvka topolová, ucho Jidášovo, kotrč kadeřavý aj.).

Hlavní část knihy tvoří téměř 580 stran s bohatě obrazově dokumentovaným představením jednotlivých léčivých hub, v dělení – jak jsem již zmínil – na jedlé, nejedlé a jedovaté. Každý druh je detailně morfologicky a ekologicky popsán, jak bývá v mykologických atlasech zvykem (včetně uvedení možných záměn), pak následuje text shrnující dosavadní poznatky o jeho obsahových látkách. Jako v celé knize, tak i zde jsou údaje podloženy citacemi původních prací v závorkách, které lze dohledat na konci knihy, a pro zvědavějšího zájemce mohou být zdrojem dalších informací. Kromě zdařilé fotodokumentace často najdeme přiložený i chemický vzorec zmiňovaných látek. U každého druhu je rovněž uvedeno pět koleček, která v různých barvách ukazují, zda jde o houbu využívanou v tradiční lidové medicíně (modře), zda se v současné době s jeho látkami provádějí testy na buněčné úrovni (zeleň), nebo výzkum již pokročil k testům na zvířatech (žlutě) či dokonce ke klinickým studiím (oranžově). Využití houby (látek z ní) jako schválené léčivo označuje červené kolečko; takových druhů je ale v knize pramálo. Škoda jen, a to je myslím jediné viditelné „minus“ knihy, že klíč k těmto barevným značkám nenajdeme v úvodu či závěru fotoatlasu, ale ztrácí se v textu jedné z úvodních kapitol.

Mám za to, že publikace udělá radost nejen houbařům, ale i čtenářům s hlubším zájmem o „tajuplný svět hub“ a přírodní léčiva vůbec. Hezké počtení!

**Academia, Praha 2014, 772 str.
Doporučená cena 1 350 Kč**

1 Hnojník obecný (*Coprinus comatus*) roste hojně od května do listopadu na loukách, trávnicích, pastvinách a rumišťích, ale i podél lesních cest, zejména na hnojené půdě. Před více než 50 lety v něm byla zjištěna přítomnost ergothioneinu, látky s antioxidačními vlastnostmi. Kromě nich se houba vyznačuje také protirakovinnými, protibakteriálními a hypoglykemickými účinky. V Evropě se kdysi používala i při léčbě hemoroidů. V současnosti se tento druh hnojníku již úspěšně uměle pěstuje. Foto J. Polčák